

Arkkiv. o. 108/2.5. 2000 M

VIITASAARI 51 Rakaja Keski

Kivikautisen asuinpaikan
koekaivaus

Simo Vanhatalo 1999

TUTKIMUSPERUSTE

Kivikautisen asuinpaikan laajuuden määrittäminen rantakaavoituksen ja tutkimusalueen eteläosaan (199:4) tulevien kesämökkien rakentamisen varalta.

KOHTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Kohde sijaitsee Viitasaaren kirkosta 14 km pohjoiskoilliseen, Rakajan saaren keskiosan länsirannalla Kolima-järven eteläosassa.

Tutkittava alue sijaitsee Rakajan saaren keskiosan länsirannan jyrkähköllä rinteellä ja tasanteella. (ks. kuvat 1-13). Saaren länsireunan korkea ja jyrkkä rantatörmä loivenee kohti saaren keskiosan kesämökkitontteja. Törmän alaosa on ollut alttiina veden ja jäämassojen kulutukselle. Maastossa näkyy useita muinaisia luode-kaakko-suuntaisia rantavalleja. Tutkimusalueen koillispuolella oli suuri suppakuoppa. Törmän kasvillisuus oli tiheää sekametsää, joka muuttuu ylempänä maastossa harvakasviseksi mäntykankaaksi.

Näiden muinaisten rantamuodostelmien ajoittaminen on vaikeaa Koliman selvittämättömien transgressiovaiheiden takia. Koliman eteläosa on tulvinut voimakkaasti ja Muinais-Päijänteen pohjoiseen laskeva uoma on sijainnut Rakajan länsipuolen Rakajansalmessa. Muinais-Koliman kuroutumisraja (noin 8300 vuotta sitten) on Olli Ristaniemen muinaisrantatutkimusten (v. 1985 ja 1989) mukaan noin 105 m mpy eli noin 6 metriä nykyisen tason alapuolella. Muinais-Päijänteen (6000 vs.) "teoreettinen" rantatörmä on noin 114 m mpy eli nykyisessä rantatörmässä (ks. vaaituslinjakäyrä). Koliman kaakkoispään Makkaralahden pohjasta, noin 2 m syvyydeltä nostetusta mäntykannosta on C14-ajoitus 2910 BP. Näiden muinaisrantahavaintojen, lähihistorian aikana olleiden tulvien ja mm. Kärnäkosken perkauksien vaikutukset (mm. v. 1864) tekevät alueen muinaisten asuinpaikkojen rantasidonnan ajoituschronologian monimutkaiseksi.

Alueen alavimmilla paikoilla kasvaa sekametsää ja ylempänä rinteessä se muuttuu taiseksi mäntykankaaksi. Kesämökkien välinen rantavyöhyke on hyvin epätasaista lehtomaista kasviviljelysmaata.

KAIVAUSMENETELMÄT

Tutkimusalueelle kaivettiin 20 kpl 1x1 m suuruista koekuoppaa maastossa sopiviksi katsottuihin kohtiin. Koordinaatistoruudukkoa ei laadittu maastossa tiheän puuston takia. Koekuoppien sijoittamiseen vaikutti myös vuoden 1997 inventoinnin löytöpaikkatiedot. Koekuoppien etäisyydet vaihtelivat toisistaan 10-25 m (ks. yleiskartat). Löytökerroksien paksuus oli keskimäärin 5 cm ja löytösyvyydet mitattiin turvekerroksen alaosaan.

Kaivausvälineinä käytettiin lapioita turpeen poistossa ja lastoja hiekkakerroksia kaivettaessa. Koekaivausalueista ja sen ympäristöstä laadittiin kenttäyleiskartta mittakaavaan 1:1000. Lopullisten yleiskarttojen 1:10000 ja 1:5000 pohjana käytettiin peruskarttaa 1:10000.

Korkeusluku siirrettiin Kolima-järven tarkistetusta pinnasta. Kaikki kaivausten vaaitusluvut muunnettiin absoluuttisiksi korkeusluvuiksi (m mpy). Pintavaaituslinja oli noin 120 m pitkä ja kulki koekuopan 11 kautta. Linjan rannanpuoleisen osan (75-120 m) suunta oli 57 gon ja ylärinteen (75-0 m) 57 gon.

Koekuopista ei piirretty tasokarttoja, koska niissä ei näkynyt mitään selkeitä kivikautisia asuinpaikkakerrostumia. Tutkimusalueelta otettiin 6 mustavalkovalokuvaa ja 3 värividiakuvaa. Kaivausten lopussa koekuopat peitettiin. Lähistön kaikki mahdolliset avoimet maanpinnat tarkastettiin.

KAIVAUSHAVAINNOT

Koekuopan 1 (z:117.35) heikosti punertavanruskeasta ja hieman kellertävästä hieta-kerroksesta löytyi asbestisekoitteisia saviastian paloja 10 kappaletta, 21 g. Palat olivat noin 20 cm läpimittaisessa keskittymässä, noin 20 cm syvyydessä (117.15). Kuopan kivettömässä, hietamaisessa maaperässä ei näkynyt kulttuurikerrosta eikä muutakaan asuinpaikkaan viittaavaa.

Ainoa kulttuurimaahan viittaava havainto tehtiin koekuopassa 7 (z:119.3 m), jossa oli nokimaan sekaista likaisenruskeaa punertavaa hiekkää. Kuopassa oli 15x15x10 cm:n suuruinen kivi, jonka ympärillä oli kvartsi-iskoksia.

Koekuoppien 2, 3, 6, 8, 10 lajittunut maaperä vaihteli sorasta heikosti punaruskeaan hiekkaan ja vaaleankellertävään hietaan. Ylemmissä koekuopissa (z>117.5 m) maaperä oli karkeampaa, esimerkiksi koekuopassa 5 oli 25 cm:n syvyydessä 5 cm:n paksuinen sorakerros.

Samoin koekuopassa 4 (z:117.4) oli merkkejä vanhasta rantakivikosta. Alemmissä koekuopissa 9 ja 10 (z<116 m) maaperä oli hiesumaista ja paikoin savea. Alempien koekuoppien maaperässä oli viitteitä kaskiviljelyyn.

LÖYDÖT JA LÖYTÖMÄÄRÄT

Saviastian paloja löytyi yhteensä 10 kappaletta, yhteispaino 21 g. Paloissa oli sekoitteena asbestia ja "koristeena" oli matalia uria. Palat olivat naarmupintaisia. Kaikki löytyivät rantatasanteelta, noin 117.15 m korkeudelta.

Kvartsiaineisto koostui yksinomaan iskoksista, joita oli 53 kappaletta, niiden yhteispaino oli 328 g. Kvartsiin keskimääräinen löytökorkeus oli 116.8 m.

Palanutta luuta löytyi vain 3.1 g.

Kesämökkien väliseltä alueelta, koekuopasta 17 löytyi ns. liitupiipun varren katkelma. Koekuopan maaperä viittaa selvästi kaskiviljelyyn. Liitupiippu ajoittuneen 1700/1800-luvuille.

laji	kpl	paino	löytökorkeus
Kvartsi-iskoksia	53	328.0	116.8-119.3
Liitunpiipun katkelmia	1	4.0	116.3
Palanutta luuta	3	3.1	117.2
Saviastian paloja	8	17.0	117.15
Saviastian reunapaloja	2	4.0	117.15
YHTEENSÄ	67	356.1 g	116.8 m mpy

YHTEENVETO

Rakajan saaren keskiosassa on jäänteitä kivikauden lopulle ajoittuvasta asuinpaikasta. Alueelle tehdyistä koekuopista ei kuitenkaan löytynyt ehjiä tulisijoja eikä selkeitä kulttuurimaakerrostumia. Vain yhdestä koekuopasta (no 1) löytyi 10 asbestisekoista saviastian palaa. Nämä palat viittaavat kuitenkin kivikautiseen asuinpaikkaan, jonka kulttuurimaaläikät ovat tulvien aikana huuhtoutuneet pois.

Koekaivuksissa löytyneiden kvartsi-iskosten löytökorkeudet vaihtelivat 111 metristä eli nykyisestä Koliman tasosta aina 119 metriin saakka. Kvartsiaineisto ajoittuu ilmeisesti esikeraamisesta ajasta kivikauden lopulle. Kvartsiaineisto oli hyvin rakeista ja melko huonoa. Valitettavasti koekaivuksissa ei löydetty tulisijan jäänteitä, joiden hiilistä olisi saatu ajoitus. Tämä olisi auttanut myös Koliman muinaisten rantavaiheiden selvittämisessä. Rakajan saaren pohjoiskärjen ja keski-osan löytökorkeudet poikkeavat toisistaan huomattavasti. Esimerkiksi kohteen 51 asbestisekoitteiset saviastian palat ovat löytyneet noin 4 metriä korkeammalta kuin Rakajan pohjoiskärjen vastaavat palat (ks. pintavaaituskaavio).

Suunnitellulla rakennusalueella eli nykyisten kesämökkien välisellä rantakaistaleella ei ollut merkkejä kivikautisesta toiminnasta, vaan myöhäisemmän ajan, lähinnä 1700/1800-luvuilla tapahtuneesta kaskiviljelystä. Tuhkamaisesta multamaasta löytyi valkoisen liitupiipun varren katkelma.

Tutkitun alueen pohjoisosassa ei ole toistaiseksi rakentamis- tai maankäyttöpaineita, mutta jos niitä suunnitellaan, on myös varauduttava saviastian palojen löytöpaikan tarkempaan tutkimukseen. Suunnitellulla eteläisellä kesämökkialueella ei vaadita rakentamista rajoittavia toimenpiteitä.

Helsinki 21.04.2000

Simo Vanhatalo

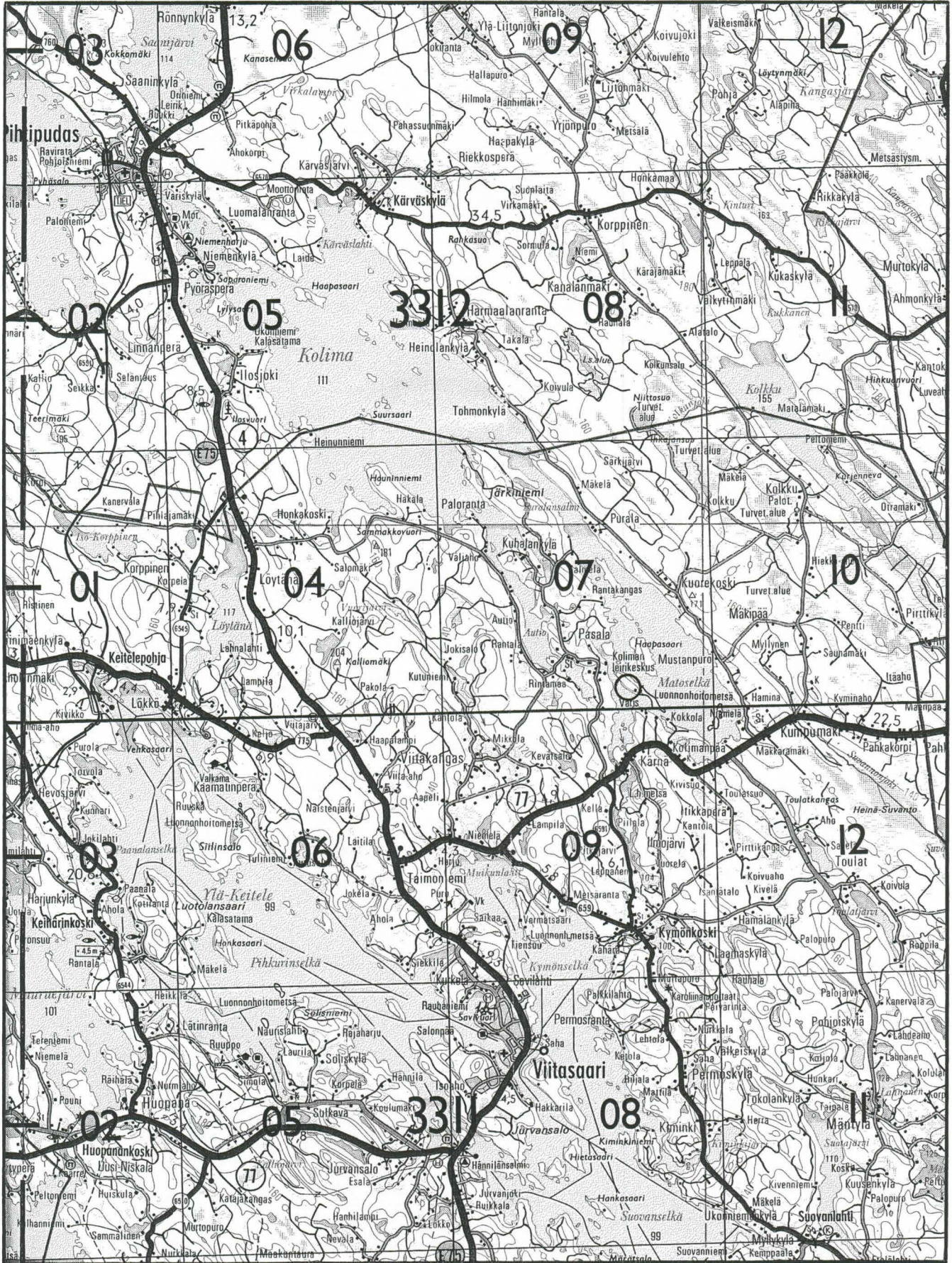
Simo Vanhatalo, HuK

VALOKUVA- JA DIALUETTELO

VIITASAARI 51 Rakaja Keski

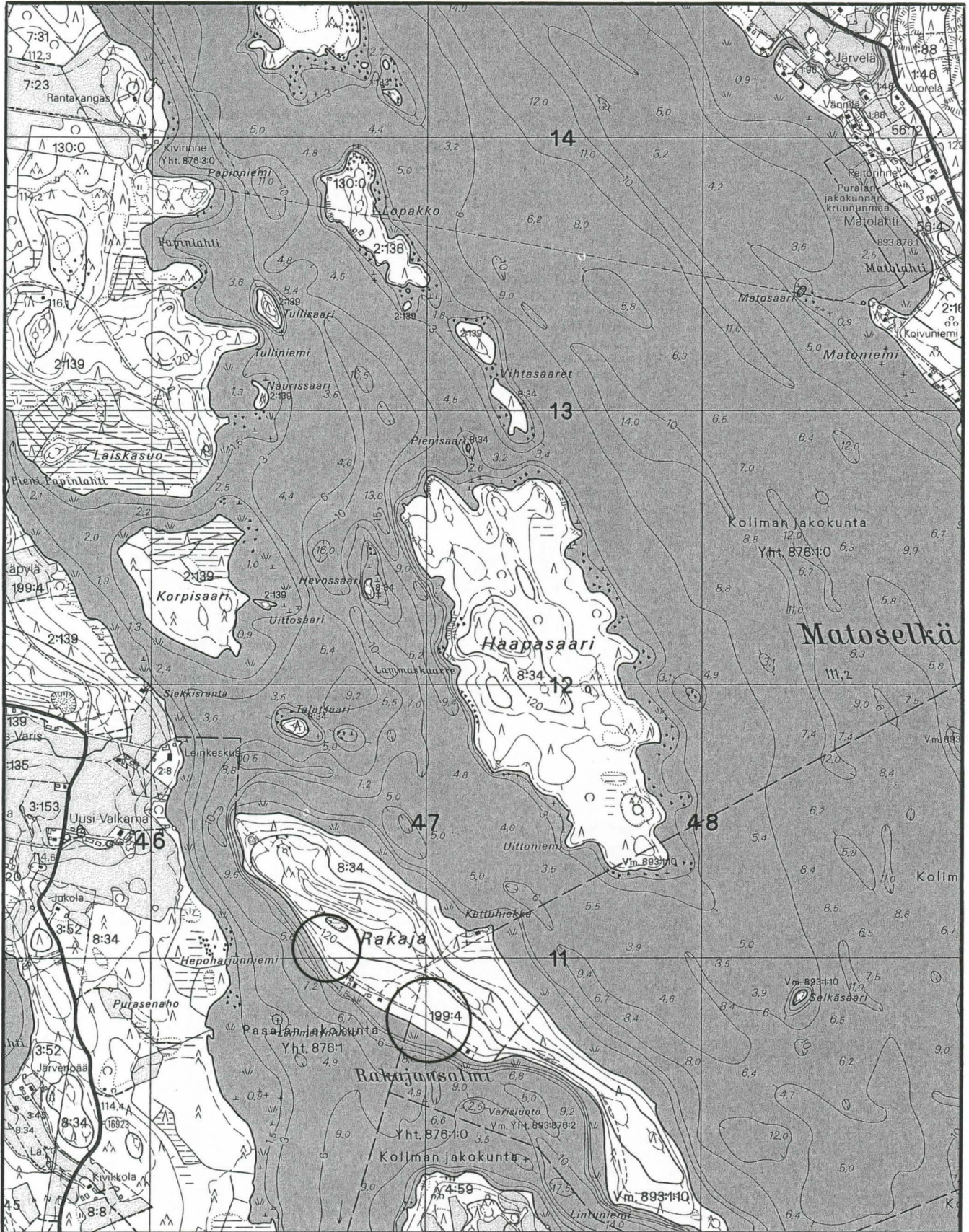
kuvaaja: Simo Vanhatalo 1999
negatiivikoko: 6x6 diat 24x36

- F.113902 / K.1 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuopan 1 ympäristöä, kuvattu länsiluoteesta.
- F.113903 / K.2 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuopan 1 ympäristöä, kuvattu pohjoisluoteesta.
- F.113904 / K.3 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuopan 1 ympäristöä, kuvattu pohjoiskoillisesta.
- F.113905 / K.4 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa rantatörmää, kuvattu luoteesta.
- F.113906 / K.5 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa rantatörmää, kuvattu pohjoisluoteesta.
- F.113907 / K.6 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa rantatörmää, oikealla Kolima-järven Rakajansalmi, kuvattu pohjoisesta.
- D.42245 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuopan 1 ympäristöä, kuvattu luoteesta.
- D.42246 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuopan 1 ympäristöä, kuvattu pohjoisesta.
- D.42247 Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa rantatörmää, oikealla Kolima-järven Rakajansalmi, kuvattu pohjoisluoteesta.

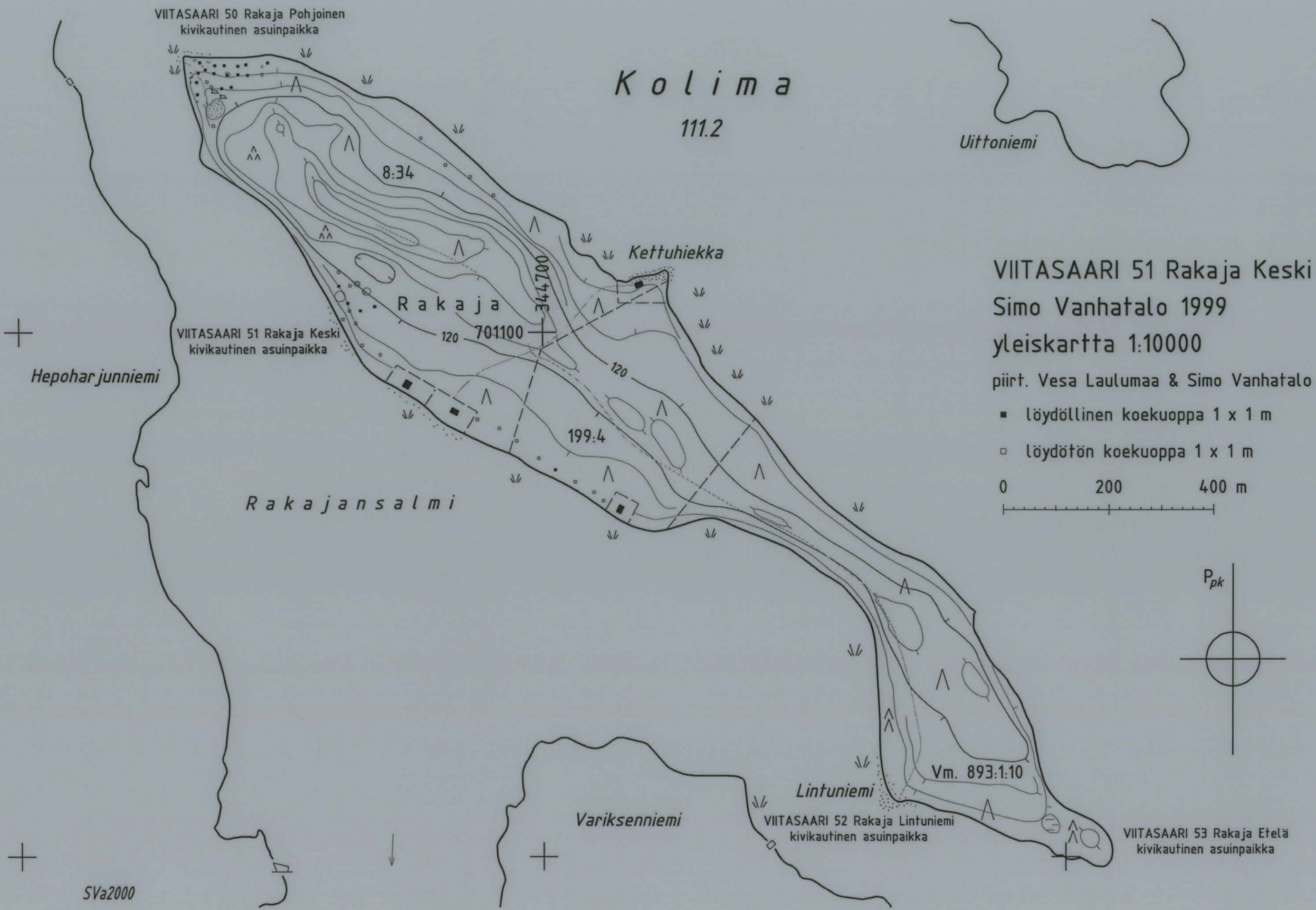

Viitasaari 51 Rakaja Keski
Pk 331207 Pasala p. 1992
X: 701105 Y: 344665 ±10m Z: 117-119.5

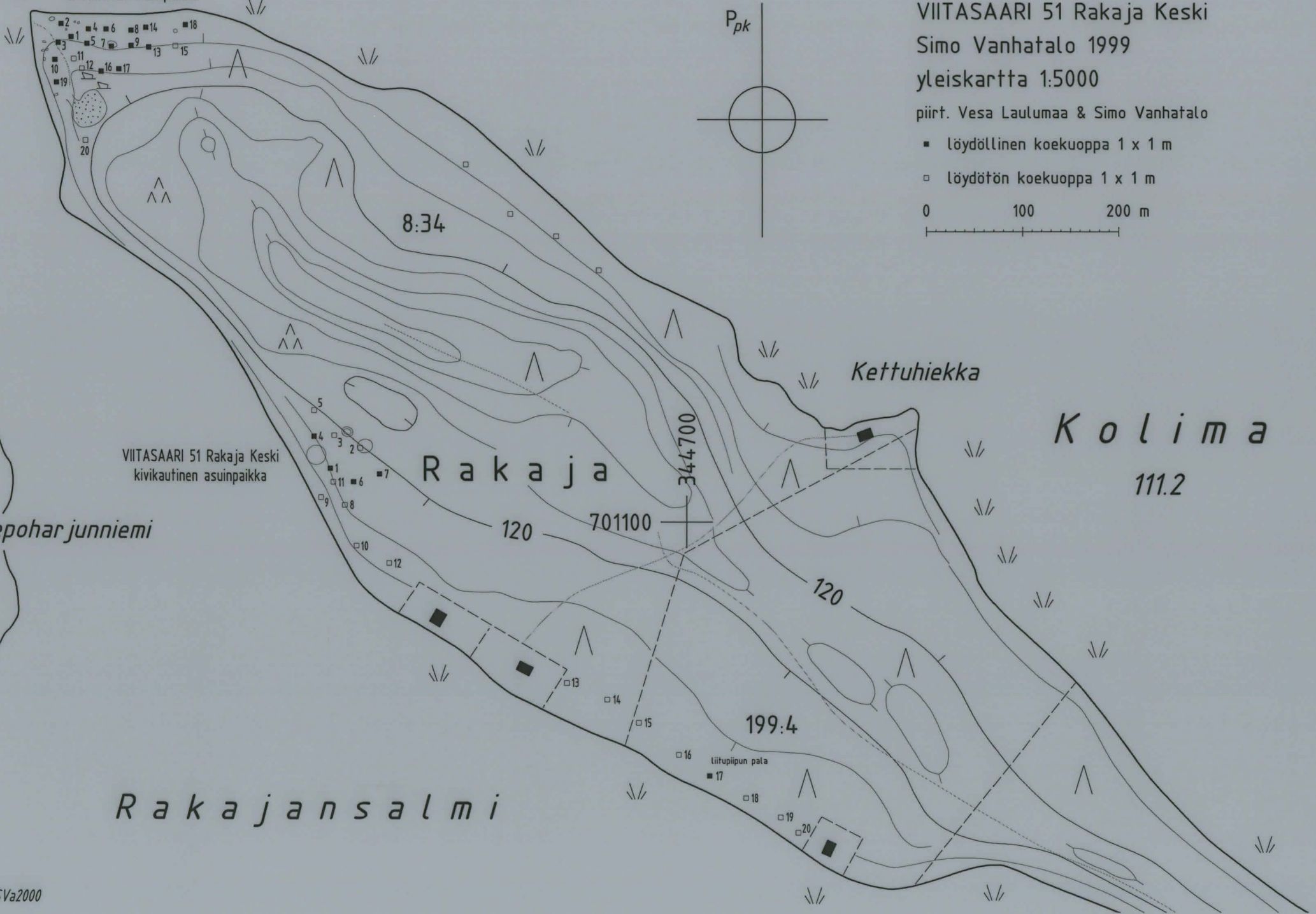
S. Vanhatalo 1999

55			
20s	3446	3447	3448
Nak: +16			

VIITASAARI 50 Rakaja Pohjoinen
kivikautinen asuinpaikka

VIITASAARI 51 Rakaja Keski
Simo Vanhatalo 1999
yleiskartta 1:5000

piirt. Vesa Laulumaa & Simo Vanhatalo

- löydöllinen koekuoppa 1 x 1 m
 - löydötön koekuoppa 1 x 1 m
- 0 100 200 m

VIITASAARI 51 Rakaja Keski
kivikautinen asuinpaikka

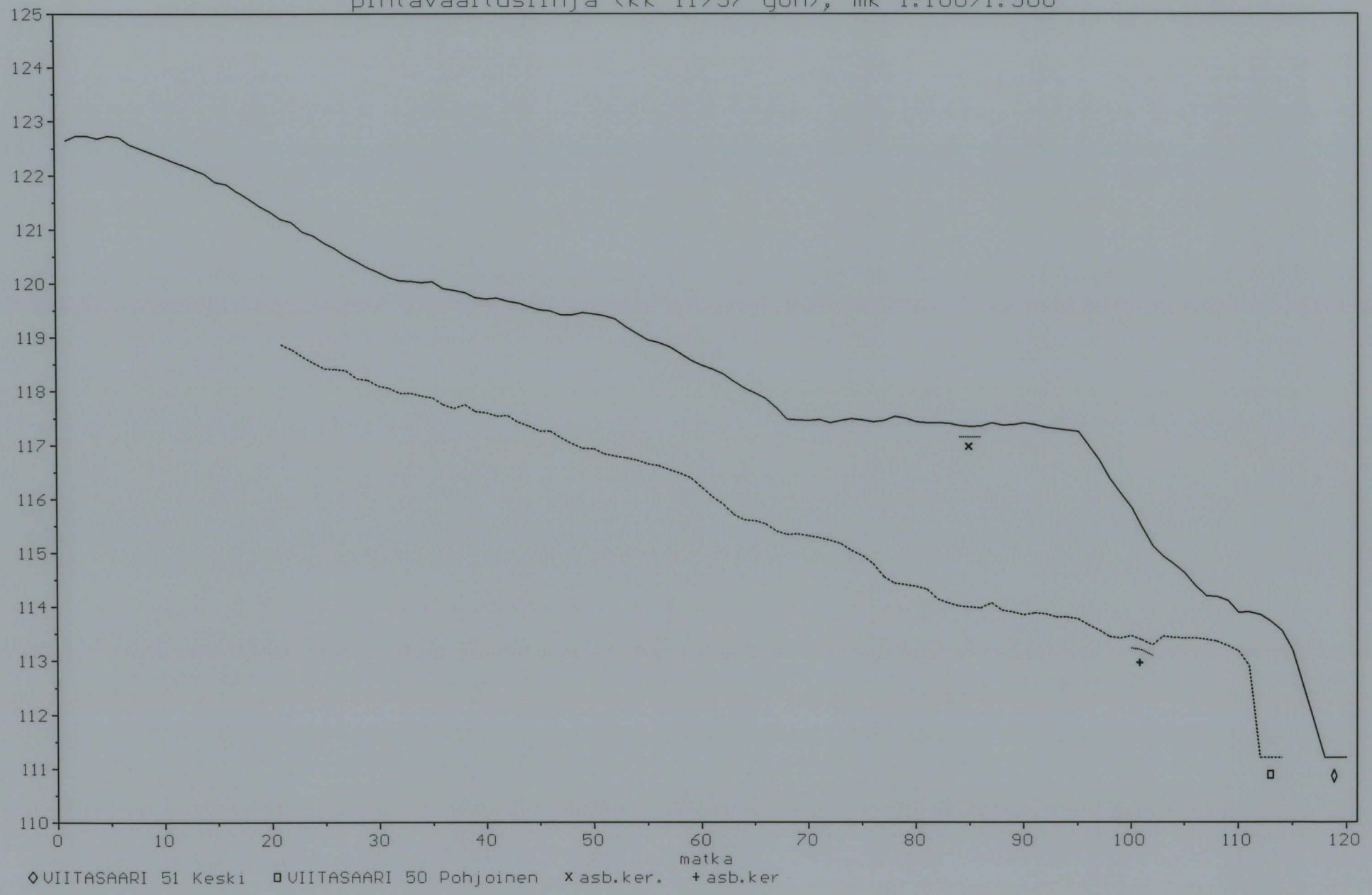
Hepoharjenniemi

Rakajansalmi

Kettuhiekka

Kolima
111.2

VIITASAARI 51 Rakaja Keski (ja 50 Rakaja Pohjoinen) Simo Vanhatalo 1999
pintavaaituslinja (kk 11/57 gon), mk 1:100/1:500

Kuva 1 F.113902

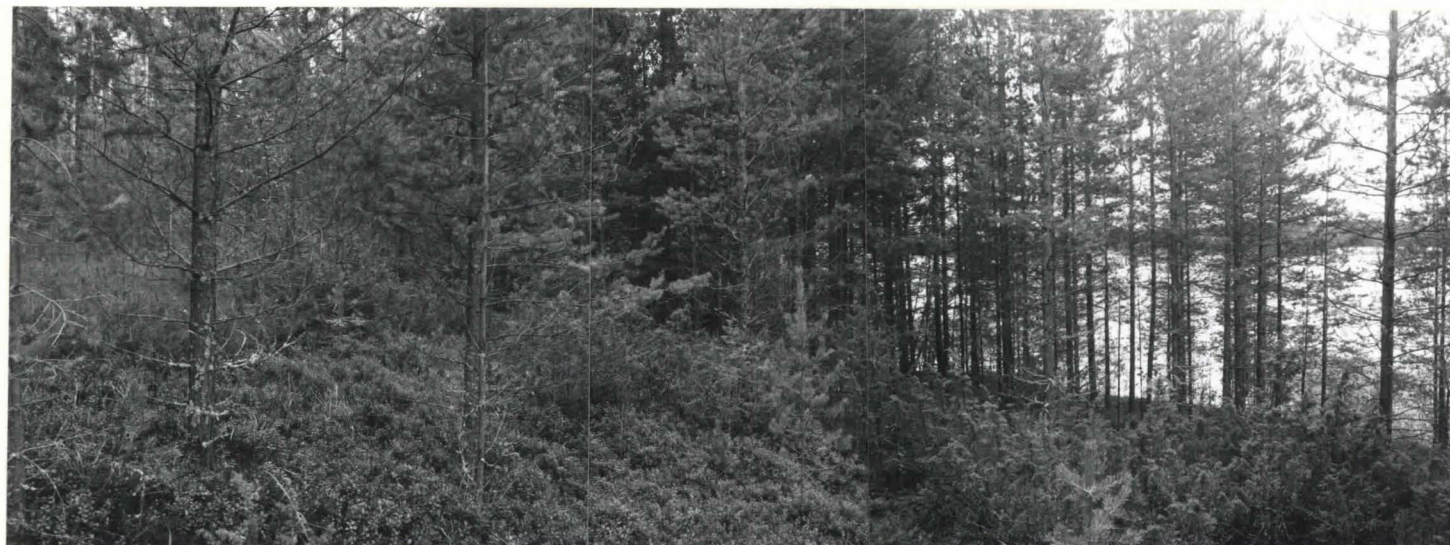
Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koe-
kuopan 1 ympäristöä, kuvattu länsi-
luoteesta.

Kuva 2 F.113903

pohjoisluoteesta

Kuva 3 F.113904

pohjoiskoillisesta

Kuva 4 F.113905

Tutkimusalueen pohjoisosaa ja
koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa
rantatörmää, kuvattu luoteesta.

Kuva 5 F.113906

Tutkimusalueen pohjoisosaa ja
koekuoppien 11 ja 9 välissä olevaa
rantatörmää, kuvattu pohjoisluoteesta.

Kuva 6 F.113907

Tutkimusalueen pohjoisosaa ja koe-
kuoppien 11 ja 9 välissä olevaa
rantatörmää, oikealla Kolima-
järven Rakajansalmi, kuvattu
pohjoisesta.